

REVISTA DE CULTURA I DE FESTA

Federació Colles de Castelló

Hivern 98

ANY III, número 9

Ruïnes del convent Carmelita del Desert de les Palmes (1697). Benicàssim (La Plana Alta)

Foto: Sara Renau

EDITORIAL

El nostre patrimoni arquitectònic pateix abusos massa sovint, i per això mateix ens cal denunciar amb fermesa el deteriorament unes vegades i, l'abandonament d'altres, d'aquest llegat històric, perquè encara avui la seua presència s'esdevé el testimoni més feient del nostre tarannà, de la nostra història.

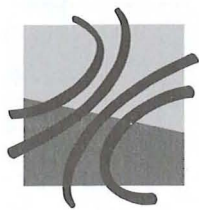
El llegat patrimonial que fruïm a les comarques castellonenques no és ni poc ni massa llarg, per aquest motiu ens cal de conservar-lo amb estima i tenir els ulls ben expectants perquè ningú no menyspreï ni faci malbé els vestigis del passat, els vestigis del nostre passat com a poble.

És ben cert que alguns d'aquests i d'altres singulars edificis i construccions no només s'han de restaurar, sinó que també cal tenir-ne cura, procurar-ne uns usos i unes finalitats adients. I això és responsabilitat de tots: la Administració, les institucions públiques i privades, i els ciutadans. Tothom s'ha de mullar a l'hora d'exigir-ne la millora i de cercar solucions davant de qualsevol acció que no faça cas del seu valor.

Hem dit al començament que el nostre patrimoni rep sovint abusos, i d'exemples recents o passats en tenim un bon grapat. Però, no és ara el cas. Si que ho és ara, en canvi, el moment de posar el nostre respecte, el nostre interès i el nostre ull a l'aguait en allò que hem heretat dels nostres avantpassats., perquè aquest és, ens agrada o no, el llegat de tot un poble, el nostre.

SUMARI

- 2 **Opinió:** Tornar a la mirada del nen.
- 3 **Notícies.**
- 7 **Música:** Saüc: Música del poble per al poble.
- 8 **Opinió:** La pirotècnia en la Magdalena 99.
- 9 **Brevetats.**
- 10 **Lletres d'ací:** Literatura: una eina de comunicació entre països i cultures.
- 11 **Poesia:** Un hivern plàcid.
- 12 **Història:** Notes de la societat de Fadrell als segles XIII i XIV (I).
- 14 **Ecologia:** Els arbres mediterranis: Mitologia i llegendes (I) Arbres notables de Castelló.
- 16 **Informació.**

OPINIÓ

TORNAR A LA MIRADA DEL NEN

Jo sóc d'aquells que pensen que l'home que vol alcançar el cel, primer ha de fer-se com un nen ací a la terra.

Ben mirat, això de fer-se com un nen tots ho fem, alguna vegada, en la vida. Perquè, sapigueu-ho, retornar al món dels menuts és recobrar aquella capacitat de sorpresa que creiem perduda. Enllà, sempre hi ha els ulls grossos, oberts i expectants, el desig insaciable d'aprendre-ho tot, de mirar amunt i avall, cercant, entenent, fent noves descobertes.

I és que la ingenuïtat sense límits del Peter Pan que duem a dintre, la sensació d'eternitat de la infantesa, i la seua indestructible plenitud roman inalterable a la mirada del nen.

Tothom pot rescatar alguna part intacta, alguns tros de la joguina que fa temps vàrem deixar adormida, que vàrem abandonar en alguna caixa de sabates, a la deriva de les presses, mentre creïem que creïem.

En els temps que corren, qualsevol moment és oportú per obrir els ulls com a taronges i admirar-se i deixar-se conduir pels guiatges insondables de la infantesa. I llavors el món, aquesta particular manera d'entendre l'existència, se'ns fa nou i desitjable, suggeridor, bola de vidre entre els dits, que amaga racons primorosos o tèrbols que ens hi esperen.

Potser fóra bo de viure, de tant en tant, a fora de l'univers de quatre parets en què sovint ens instal·lem. Potser fóra bo i recomanable que la primera mirada de cada matí tingués l'esguard afanyós de l'infant per veure el que fa temps, massa temps, no veïem; per fer comprensibles al capdavant les tèrboles superfícies de la quotidianitat.

Joan Bta. Campos i Cruanyes

Revista quadrimestral
Hivern 98
Any III, número 9
Castelló de la Plana (la Plana Alta)
Tiratge de 500 exemplars
Preu de subscripció anual: 1000 ptes.
Preu de subscripció fora vila: 1300 ptes.

President Vicente de Juan Martínez
Director Joan Bta. Campos i Cruanyes
Consell de redacció

Manuel Carceller Safont	Josep Antoni Pradells i Puig
Vicente Cornelles Castelló	Antoni Royo Pérez
Francesc Pascual i Más	Vicent Pau Serra i Fortuño
Josep Porcar Museros	Sònia Sanz i Alegre

Dibuixos

Luis Vellón, José Caño, Neus Cruanyes, José Alonso

Edita

Federació Colles de Castelló

Imprimeix

Graphic Group, S.A. - Pol. Ind. Els Xiprers, 12 - Castelló
Dip. Leg. CS-80-96

Presentació d'originals

Centre Municipal de Cultura, carrer d'Antoni Maura, núm 4
12001 Castelló

Nota

"Plaça Major" no es fa responsable de l'opinió dels seus col·laboradors en els treballs publicats, ni s'hi identifica necessàriament

DITES I REFRANYS

- Cel a borreguets, aigua a canterets.
- Llop amb pell d'ovella mai no porta esquella.
- Per la Candelera, si no ha nevat, l'hivern no ha començat.
- Per Sant Antoni un pas de dimoni.

Amb el suport de la

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

NOTÍCIES

ASSEMBLEA DE LES COLLES

El dia 10 de desembre de 1998, va celebrar-se al Saló d'Actes del Centre Municipal de Cultura del carrer d'Antoni Maura de Castelló, una Assemblea Ordinària del col·lectiu de les Colles festeres.

D'entre els punts de l'orde del dia que van tractar-se, cal destacar-ne l'acceptació de la **colla Els Amics** i de la **colla Llixa Fanguera**, com a membres de ple dret de la Federació de Colles. D'altra banda, la **colla El Maset** i la **colla Bou** van sol·licitar la seua admissió a l'Ens fester per a l'any vinent.

Pel que fa al tema de la possibilitat de participar en la decoració d'una rotonda de nova creació, la colla Llixa Fanguera i la colla La Panderola van presentar dos propostes, però, ara per ara, encara no sabem ni el projecte municipal d'eixa rotonda ni la seua ubicació definitiva.

També va tractar-se el tema de les Festes de la Magdalena. S'informa que hi ha previst un canvi en l'itinerari tradicional del Pregó, que enguany es formarà davant de l'Institut de Ribalta. També se sap que la Junta de Festes ha fet una proposta a la Comissió de Cadafals, segons la qual els cadafals i tribunes de les colles s'ubicaran entre la placeta que hi ha al carrer Sant Roc i el carrer de Sanhauja. Seguirem informant!

Sònia Sanz i Alegre.

Colla musical fent un passacarrers.

P.N.

SOPAR DE COLLES AL CARRER DE SANT BLAI

Amb motiu de les Festes de la Magdalena, el dia 9 de març a la nit, la **colla Margalló** va organitzar un sopar de pa i porta al carrer de Sant Blai, per tal de promoure la germandat i el bon "rotllo", que sempre acompanyen a aquest tipus de celebració gastronòmica, d'altra banda tan arrelada a l'esperit de les festes populars a casa nostra.

Més de 200 persones, van participar d'aquesta iniciativa dels margallons que, a més, va aplegar gent d'altres colles, com ara la colla El Pixaví i la colla Rebombori. El sopar va estar amenitzat per membres de la **xaranga de la colla Rebombori** que van ficar el contrapunt musical a la festa. En acabar l'àpat i com a cloenda del sopar, el **grup D.I.T.** (Dolçaina i Tabal), van oferir un recital de música popular i de festa amb el següent repertori:

A la primera part (concert), van interpretar: *Sant Roc de Belsega* (G.Camarelles); *Tocata de Bous* (Popular); *Correguda* (Xarxa Teatre); *El Vermut* (Grallers de Vilafranca); *La Mumereta* (J.R. Pascual); *Xavier el Coixo* (La Xafigà); *Pasqualet de Vila-real* (Dídac Ràmia); *Maulets* (Al Tall) i *La Muixeranga* (Popular).

I, a la segona part (Música de festa): *La Banda* (Popular); *El Meneo* (popular); *Mari... el que no balle* (Popular); *Jaume Guasch* (Xavier Richart); *"Probe" Miguel* (Triana Pura); *Rebombori* (Vicent Fas) i, finalment la *Marxeta de la Conlloga Matapoll* (Paco Magnieto).

J.B.C.C.

El sopar organitzat per la Colla Margalló va ser un èxit de participació.

P.N.

NOTÍCIES

**Federació
Colles de
Castelló**

PREGÓ
Magdalena '99

Portada del tríptic que ha editat la colla
La Panolla, amb motiu del Pregó 99

LA COLLA LA PANOLLA HOMENATJARÀ EL CULTIU DEL CACAU AL PREGÓ DE LA MAGDALENA

Com ja és habitual des de fa tres anys, la colla **La Panolla** estarà present al Pregó de les festes de la Magdalena d'enguany. Com en anys anteriors, la colla està preparant una carrossa costumista, com a homenatge dirigit al món de la marjaleria i l'agricultura del terme de Castelló.

Tot seguint el que ja van fer a edicions anteriors del Pregó -en què van homenatjar el cultiu de l'arròs, mitjançant la representació de *L'era del Perrico* (1997) i el cultiu del panís (1998)-, per a enguany, la colla La Panolla prepara un homenatge al cultiu del cacau. I, és per això que estan reproduint una carrossa que representa *l'Alqueria de Joanot Col*. Cal dir que aquesta alqueria estava situada a la partida de la Brunella i que era un dels punts de referència per al cultiu del cacau.

Com a complement d'aquesta activitat, la colla la Panolla té prevista l'edició d'un tríptic que es lliurarà el dia del Pregó i, on s'explicaran els detalls d'aquest nou homenatge al món rural de Castelló i el seu terme.

J.B.C.C.

I CONCURS DE DIBUIX INFANTIL "FESTES DE LA MAGDALENA" DE LA F.C.C.

El passat dimarts, dia 9 de març va tindre lloc al passeig de Ribalta, el **I Concurs de Dibuix** per a xiquetes i xiquets organitzat per la Federació de Colles, el tema del qual era "Les festes de la Magdalena". Al concurs van participar quasi un centenar de xiquets. La relació de premiats va ser la següent:

- Categoria A (de 2 a 5 anys): Laura Gauchia (1r Premi)
Laia Alegre (2n Premi) i,
Neus Duch (3r Premi).
- Categoria B (de 6 a 8 anys): Paola Valls (1r Premi)
Claudia Mazuela (2n Premi) i,
Cristobal Gozalbo (3r Premi).
- Categoria C (de 9 a 12 anys): Sara Cambroneró (1r Premi)
Maria Mas (2n Premi) i
Ana Brenes (3r Premi).

L'atorgament dels premis va tindre lloc a la nit, al recinte de la Pèrgola, durant la celebració del tradicional Sopar de Colles en què van participar més d'un miler de persones del món de les Colles festeres de la ciutat. La Reina de les Festes d'enguany, Amparo Ortiz, acompanyada pel President de la Junta de Festes, Raül Pascual, van ser els encarregats de lliurar els guardons als xiquets premiats.

Posteriorment, els dibuixos van ser exposats als baixos de l'Ajuntament de Castelló.

Sònia Sanz i Alegre

Foto: Sònia Sanz

La Reina de les festes d'enguany, Amparo Ortíz, va lliurar els trofeus als guanyadors.

NOTÍCIES

Les Colles festeres van celebrar el tradicional "Dia de les Colles".

Foto: Tico

EL DIA DE LES COLLES D'ENGUANY

El passat dia 9 de març, la Federació de Colles va celebrar el tradicional "Dia de les Colles". Els actes van començar al matí a l'andana central del parc de Ribalta, on la colla del **Rei Barbut** va organitzar el ja emblemàtic Concurs de Paelles Intercolles, que aquest any arribava a la X edició.

Al voltant d'un miler persones del món de les colles van aplegar-se al passeig de Ribalta per participar d'aquest festeig gastronòmic. Al llarg del matí, l'oratge va acompanyar d'allò més bé els participants del concurs que, al remat, va estar guanyat -amb el necessari suport del jurat qualificador- per la paella cuinada per la colla **Els Boticaris**.

Com a continuació dels actes programats, la Federació va organitzar a la vesprada el **I Concurs Infantil de Dibuix** amb motiu de la Magdalena. El concurs va tindre lloc al parc de Ribalta i va estar dividit en quatre cate-

gories que comprenien edats entre els 3 i els 12 anys.

A la nit va tindre lloc el Sopar de Colles, que com en anys anteriors, va celebrar-se al recinte de la Pèrgola. Enguany l'acte va congrega unes 1.800 persones que van fruir d'un bona vetllada. La festa va estar amenitzada per l'orquestra Sladam. D'entre els convidats al sopar hi havia una representació de l'equip de govern municipal, encapçalat pel Sr. Alcalde de la ciutat i la Reina de les festes d'enguany, senyoreta Amparo Ortiz Masó i la seua Cort d'Honor, acompanyades per membres de la Junta de Festes.

En acabar el sopar, l'organització de l'acte va lliurar els premis als guanyadors del Concurs de Dibuix que s'havia celebrat a la tarda. La comissió de Futbol Sala, com ja és habitual, va aprofitar el final de l'acte per a dur a terme la cerimònia de lliurament dels trofeus i guardons del VI Campionat de Futbol Sala Intercolles als guanyadors d'enguany.

J.B.C.C.

VIÈ SOPAR DE "MAGRE AMB TOMATA"

Sopar de la Colla El Magre, al carrer.

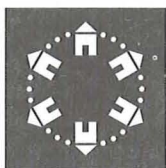
Foto: Sònia Sanz

Un any més la colla **El Magre** va celebrar el tradicional sopar de "Magre amb tomata", sopar que es celebra des de l'any 1994. Aquesta celebració no pretén una altra cosa més que reunir a un bon grapat d'amics, familiars i coneguts al caliu de la colla, per tal de compartir aquest plat típic valencià, el qual va ser elegit per a l'ocasió com a conseqüència de la relació que manté la colla amb el tros de carn principal que forma part d'aquest plat.

Enguany, la colla El Magre va reunir al sopar més de cinquanta persones. Cal dir que tot i el mal oratge, la celebració va ser tot un èxit, ja que es va perllongar fins a altes hores de la nit. La pluja va fer que haguérem d'abandonar el lloc habitual on es celebra el sopar, i això va obligar-nos a fer una petita reestructuració del cau per tal de fer cabre tot el personal.

Esperem que aquest sopar tinga una llarga vida i que es pugui celebrar durant molts anys.

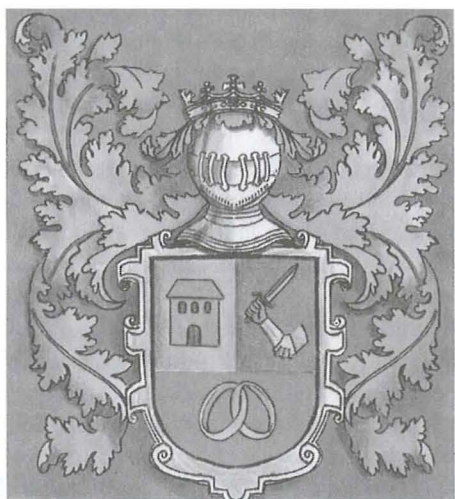
Sònia Sanz i Alegre

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

*Patrimonio
Parentesco
y Poder
Castelló (XVI-XIX)*

M.ª Jesús Gimeno Sanfeliu
Biblioteca de les Aules
Diputació de Castelló.
Universitat Jaume I. 1998

**PATRIMONIO,
PARENTESCO
Y PODER**

Castelló (XVI - XIX)

M.ª Jesús Gimeno Sanfeliu

BIBLIOTECA
DE LES
AULES

A partir de l'estudi de *L'oligarquia urbana de Castelló al segle XVIII*, obra que va rebre el Premi d'Humanitats "Ciutat de Castelló" de l'any 1989, l'autora (Doctora en Geografia i Història per la Universitat de València) ha ampliat el marc espacial del seu estudi per tal d'abraçar tot l'Antic Règim i conèixer les estratègies de l'ascens social d'aquest grup dominant.

L'nàlisi de les élites de poder n'és un tema innovador en la historiografia valenciana, en què aquesta obra, com també les investigacions anteriors, suposen una aportació important a l'estudi dels grups privilegiats, que va ser reconeguda per la Universitat de València en atorgar-li el Premi Extraordinari de Doctorat a l'any 1997.

(Extracte de la presentació del llibre)

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

MÚSICA

SAÜC: MÚSICA DEL POBLE PER AL POBLE

Nats al bressol d'una colla molt arrelada als costums del nostre poble, com n'és la Colla Pixaví, començaren la seua trajectòria musical al setembre del 1997, fent realitat allò que havia sorgit com una espècie de somni. D'aquesta manera aparegué Saüc, com un somni fet realitat que heretava el seu nom d'un arbre carregat de mitologia.

Sense cap altre motiu, i impulsats per moltes coses però, sobretot pel fet de compartir gusts musicals semblants, van començar les primeres reunions, i els primers assaigs al cau que la Colla Pixaví té al carrer Cassola.

A les primeries, el grup estava format per Dani, Tonet, Mireia, Vicent, Sàlvia i Pau, però, a poc a poc, s'han afegint noves incorporacions al grup, com ara Ramon, Blai i Albert, que han enriquit el conjunt. A hores d'ara, Saüc està format per nou joves amb una sola finalitat, però molt important: la recuperació de la música tradicional del nostre poble. Per a dur a terme aquesta finalitat, aquests joves —la majoria dels quals són castellonencs de

soca-rel— es dediquen a arranjar cançons tradicionals, algunes de les quals es trobaven perdudes en l'oblit de la nit. Recuperen també altres cançons que sortosament encara no han arribat a patir l'oblit i, a més a més, intenten introduir noves lletres a músiques ja creades, agafant i unint cançons per a reconvertir-les, com és el cas de la peça "La fàbrica de Segarra", amb arranaments de Dani Andrés.

Les seues eines de treball són diverses i val a dir que la majoria dels membres de Saüc són polifacètics, i que inclús hi ha un membre que arriba a tocar fins a set instruments diferents. El repartiment del grup seria el següent: Tonet Porcar (guitarra, llaüt, percussions varies, i veu), Joan Ramon Martí (clarinet i cànter), Blai Martí (acordió), Dani Andrés (llaüt, diverses flautes i veu); Vicent Pallarés (dolçaina, llaüt, guitarra, flabiol, i percussions), Sàlvia Qüeral (cant i percussions),

Albert Cabedo (violí i percussions), Pau Valls (guitarró) i, finalment, Mireia Andrés (percussió i veu).

El seu punt de partida és com ja he dit abans, la música tradicional o popular, si fa no fa, el que es coneix més modernament com a música folk, i dintre d'aquest estil poden interpretar qualsevol tipus de peces, com ara dianes, polques, romanços, jigues irlandeses, danses, cançons reivindicatives, xotis, pas-dobles, la nostra Muixeranga, endimoniades, rondalles, etc. Tot aquest conjunt de melodies barrejades aconseguiran el propòsit principal de Saüc: que el públic balle i s'ho passe d'allò més bé, seguint els ritmes que ballaven i interpre-

taven els nostres avant-passats.

Tot i la seua curta existència, n'han fet ja un bon grapat d'actuacions arreu de les nostres comarques: a la presentació de la Gaiata 19, al Mas de Borràs, a la Llibreria Babel, al Correllengua de Vila-real, a València, a Les Alqueries, a la Universitat Jaume I, participació al Betlem vivent de Costur, al Teatre del Raval, etc.

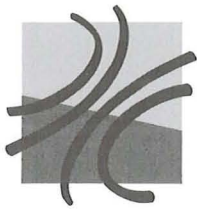

Membres del grup de música popular Saüc.

Foto: Saüc

Bé, amb aquestes línies espere, si més no, que sapieu més o menys el què és, qui són i que fan els de Saüc. Pel que fa a mi, solament em queda mostrar el meu agraïment al grup per la feina que de bon grat duen a terme, tot esperant que tinguen una llarga vida. Perquè, amb això recuperem un aspecte molt important de la vida d'un poble: la música que ens dóna ritme i ens ajuda a viure; la música que tothom empra per tal de contar alegries i penúries, per tal d'alliberar-se i sense la qual, almenys jo, no podria passar els dies de la meua existència. Simplement gràcies i permeteu-me cridar el seu/ vostre / nostre crit de guerra:...SALUT I FORÇA AL SAÜC!

Sònia Sanz i Alegre

OPINIÓ

LA PIROTÈCNIA EN LA MAGDALENA 99

Enguany hem estrenat nous espais físics per al llançament tant de les mascletades com dels castells i piromusicals; la plaça del Primer Molí, on s'han disparat les mascletades, ens ha convençut, perquè ofereix un gran espai obert, però envoltat, almenys parcialment, d'edificis alts, la qual cosa permet una bona reverberació dels esclats. El dedicat a castells, com sempre, no deixa de ser provisional, perquè l'any vinent caldrà buscar-ne segurament un altre, i aquest és un tema al qual l'ajuntament hauria de donar-li remei, trobant d'una vegada per totes un espai reservat per a aquesta finalitat... sempre que Protecció Civil, amb unes estranyes normatives de distàncies i intensitats que només ells entenen, així ho permeta.

En general, aquesta Magdalena ens han deixat més satisfets les mascletades que no els castells, tot i que d'aquests també n'ha hagut d'interessants. I entre les mascletades volem desta-

car especialment la que va llançar la Pirotècnia Peñarroya, de la Vall d'Uixó, divendres 12 de març; i volem destacar-la per la seua innovació, que s'apartava de l'ordre massa convencional que solen guardar en general totes les mascletades, i mesclava les canonades a terra i els coets en l'aire amb gran originalitat. El públic assistent coincidí també majoritàriament amb aquest criteri, i la prova és que va ser la mascletada més votada en el premi popular; per desgràcia, una aplicació potser un poc massa estricta del reglament,

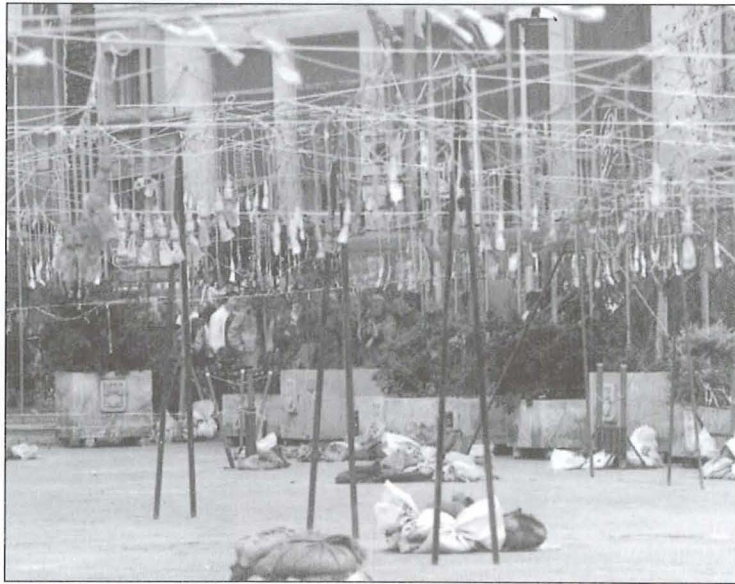
perquè li havien faltat uns segons per aconseguir els cinc minuts reglamentaris, va fer que el jurat la desqualifiqués pel que fa al Trofeu patrocinat per Relojoya.

Una vegada desqualificada Peñarroya, estava clar que el premi havia de recaure en Pirotècnia Valenciana, de Llanera de Ranes, que havia disparat dimecres 10. Unes altres mascletades interessants van ser la de Zamorano Caballer, de Montcada, llançada dijous 11, i la de Gori, de Mislata, de dissabte 13. La llàstima va ser que la pluja de diumenge va impedir el llançament de la "mascletà a mà", també de Gori, que alguns recordem amb molt de gust de fa algunes Magdalenes, a la plaça de les Columbres, i que potser quan llegiu aquest escrit s'haurà dut a terme ja, dins de les festes de la Mare de Déu del Lledó.

Pel que fa als castells, deixarem de banda el trist castell habitual "patrocinat pel Corte Inglés", de dissabte del Pregó;

tot i que enguany ha millorat una mica en relació a altres Magdalenes, seguim pensant que és ben trist que el dia en què Castelló té més forasters es llance justament el castell més pobre; és un tema que la junta de Festes hauria de prendre en consideració. Per altra banda, la "mascletada multicolor" de Pirotècnia Turís, llançada la nit de dilluns 8, va demostrar, una vegada més, que aquests espectacles pirotècnics no són "ni carn ni peix"; com una paella mixta, vaja, que no saps com jutjar-la ni valorar-la. Com que darrerament les mascletades duen tants coets de colorins i el remat dels castells es fa a base de coetades, no sabem si era una "mascletada nocturna" o un "castell amb molt de soroll".

Entrem ja en el que havia de ser el "plat fort", pirotècnica-ment parlant, de la Magdalena 99: l'exhibició, que no concurs, de castells piromusicals. Per començar, diguem que potser va

ser un error llevar-li la competitivitat que representava el concurs, amb el "pique" entre les pirotècnies per tal d'aconseguir el premi, perquè això estimulava la presència de material de primera qualitat. Siga com siga, enguany la sort no ens va acompanyar, i el primer dia dels piromusicals, el dimarts en què llançava la Pirotècnia Turís, la boira que recobria la ciutat i una nit encalmada, sense vent, van impedir en la pràctica el seguiment de les figures del castell, almenys des del punt on nosaltres, i molts assis-

tents, ens trobàvem; la gent que va aconseguir veure alguna cosa parla de figures interessants, però les opinions que hem recollit són diverses.

Molt interessant, en canvi, va ser el piromusical del dia següent, a càrrec de Pirotècnia Igual, de Barcelona, que es va lluir realment amb l'exhibició de noves figures i amb una profusió de carcasses de tota mena, ben combinades amb la música. Interessants també, però en menor mesura, va ser el de divendres 12, a càrrec dels italians de Parente Fireworks. I pel que fa al castell aquàtic llançat al port per Antoni Caballer, de Montcada, hi ha un problema en aquest tipus d'acte: només la gent que pot arribar a les primeres files pot veure l'espectacle dels esclats reflectint-se en l'aigua de la mar; per a tots els altres, no passa de ser un castell normal, fins i tot amb figures massa baixes per a contemplar-les bé. Així i tot, la possibilitat

OPINIÓ

de fer esclatar algunes carcasses arran de terra, amb el bonic efecte de semicercle que es crea, li dóna moltes possibilitats,

No voldríem acabar aquest repàs sobre la pirotècnia a la Magdalena 99 sense fer esment de dos espectacles que, encara que no són estrictament parlant exhibicions pirotècniques, si que treballen amb coets i carcasses en gran mesura. Ens estem

referint al Magdalena Vítol, que malgrat la pluja es va poder realitzar finalment, i sobretot a l'Encesa de les Gaiates, on Xarxa Teatre va utilitzar amb profusió material pirotècnic de Brunchú (poca broma!) per completar l'espectacle total de teatre, ball i música que ens van oferir.

Manuel Carceller i Jordi Querol

BREVETATS

EL CAMPIONAT DE BOLI VA HAVER DE SUSPENDRE'S

La fase final del **X Campionat mundial de Boli** que organitza la **conlloga Matapoll** i la Federació de Colles va haver de suspendre's, a causa del mal oratge. Segons l'organització, les partides de la semifinal i final es jugaran el proper dia 17 d'abril.

J.B.C.C.

LA FEDERACIÓ DE COLLES REP UNA PLACA COMMEMORATIVA

La Federació de Colles ha rebut una placa commemorativa amb motiu del **III Trofeu de Pilota Valenciana** que va disputar-se a Castelló, durant les festes de la Magdalena. El Trofeu estava patrocinat pel diari Levante de Castelló i pel Patronat Municipal d'Esports.

J.B.C.C.

CONCURS DE CARROS ENGARLANDATS

Enguany, les colles guardonades en el **Concurs de Carros** de les festes de la Magdalena que organitza la **conlloga Xavaloies** han estat les següents:

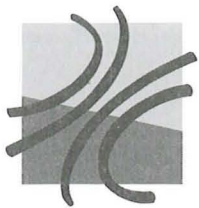
- Grup A, motocultors: **Colla El Magre** (1r Premi); i, **1888 La Panderola** (2n Premi).
- Grup B, tractors: **Grup Reyes** (1r Premi); i **L'Alqueria Blava** (2n Premi).
- Grup C; camions: **Eduardo García** (1r Premi) i **El Gaiato** (2n Premi).

J.B.C.C.

Carro engarlandat de la Colla El Magre, 1r Premi de motocultors "Magdalena 99".

Foto: Colla El Magre

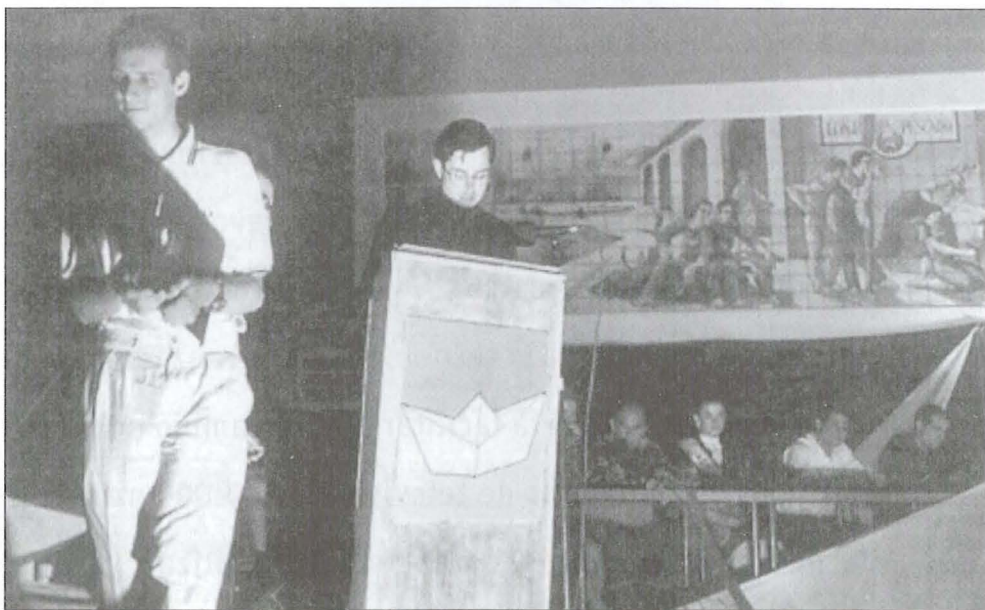
LLETRES D'ACÍ

LITERATURA: UNA EINA DE COMUNICACIÓ ENTRE PAÏSOS I CULTURES

Quan encara ens és ben recent l'atorgament dels darrers premis literaris, els més importants a la nostra llengua, on ha sigut guardonada la tasca, cada vegada més reconeguda, dels escriptors del nostre país, i això cal remarcar-lo molt clara i nítidament: no tan sols els Octubre, també els Carles Riba, a un escriptor d'Oliva, com ara és n'Enric Sòria i Parra, el que significa arribar a Barcelona (n'és el segon escriptor valencià que el guanya, el primer fou Josep Piera, amb *El somriure de l'herba*), i no parlarem ara de si els premis açò o allò (no és aquesta la intenció d'aquest article, ni obviar-ho, tampoc, però tractar-ho ací: sempre hi ha moments adients per dir-ho). El que podríem dir és que sembla que la poesia valenciana estiga de moda, que travessa un bon moment, encara que no sabem mai fins a quan poden durar aquestes modes tan efímeres. No ens convé, però, adormir-nos als llorers de la glòria de l'antiga Ítaca. Hem donat un pas, molt bé, ara cal seguir, com diria el bo d'en Lluís Llach, cal que neixin flors a cada instant. I, com que anem lentament recollint els fruits d'una laboriosa plantació, cal transcendir i comunicar: ja l'angoixa existencial (els detractors en dirien una fel·lació mental autosugestionada), o bé la denúncia social (pels detractors, pamflet aliterari i amb massa pretensions). Tothom ja deu saber que cap vers no aturarà cap guerra, remeiarà la fam al tercer món (un vers l'única fam que

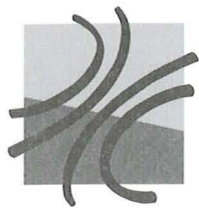
apaga, molt de tant en tant, és la del propi autor en guanyar un premi, a la resta dels mortals ens queda l'esperit...) o canviarà la societat (no dic humana, i no per possible redundància, sinó per la contradicció). I, com que açò ja ho tenen ben assumit tots els lletraferits, i n'hi ha pocs que es declaren rilkeans a hores d'ara (malauradament), i molt menys en seguir la seua conducta vital, d'acord amb la seua literatura i mode de veure el món i el seu voltant, ens dediquem a donar exemple mitjançant l'hermetisme, de vegades banal i jocfloralesc, delitant-nos de la contemplació d'una societat irreal i sense patiment; en els casos que s'aconsegueix, filant més prim, intentar alçar els ulls a la societat, ens fem tan complexos que aquesta rarament entén de quines coses parlen els nostres versos, és a dir, s'ha abandonat en mans dels mitjans de comunicació la voluntat de comunicar, senzilla, planament, de reflexionar arran la realitat que ens envolta (i això és patent no tan sols als poetes consagrats, també als joves, a un recull aparegut recentment a la localitat de Manises: *Ran de terra, Premis Solstici de Poesia 1995-1997*, eren escassos els poemes que intentaven dir-ne alguna cosa lúcida del que ens envolta). Això comporta dues coses: la visió, estesa per tot arreu, dels poetes com a éssers egoistes, tancats a una habitació, inspirats en muses...; l'allunyament del públic lector d'allò irreal que s'escriu, el que també comporta el correlatiu silenci dels

medis de comunicació. Però en ells no és d'estranyar gens ni mica; el seu fi és vendre, i no es pot intentar tractar una cosa que ningú li interessa, excepte els propis poetes que lligen el que escriu la competència, i els amics, de vegades turmentats, que reben o compren els llibres dels seus amics poetes (família inclosa), bé per deixar-los a un calaix, prestatge al millor dels casos, bé per triar una lectura, mínimament per justificar que han fet bé, o no s'han equivocat massa, en donar-los un llibre de versets, quan ells, amb els problemes que hi ha al seu voltant, com van a interessar-se en llegir aqueixes coses tan

Alfons Navarret va rebre el Vè Premi de Poesia Miquel Peris, l'any 1998.

Foto: Carlos Pascual, Levante de Castellón.

LLETRES D'ACÍ

inintel·ligibles... Ens hem d'acostumar a veure les coses, no millor ni pitjor, tan sols veure-les: és curiós que el llibre més reconegut del poeta **Rainer Maria Rilke** fou un petit poemari titulat *Cançó d'amor i mort...* que tractava de la guerra, escrit una mica abans de la I Guerra Mundial, més tard l'autor diria que no li'n feia massa, de gràcia, però el fet més curiós és que molts soldats joves, morts als camps de batalla, duïen a les seues mans un exemplar d'aquest llibre. Un vers, la veritat, potser no canviarà aquest món, però hom té el deure, en escriure'l, d'intentar canviar la vida (i millorar-la) dels seus propis lectors, qualsevol altra cosa seria pecat de supèrbia i trairia la literatura. I molt més ara, quan dia a dia n'hi ha tants, de nens, joves adults necessi-

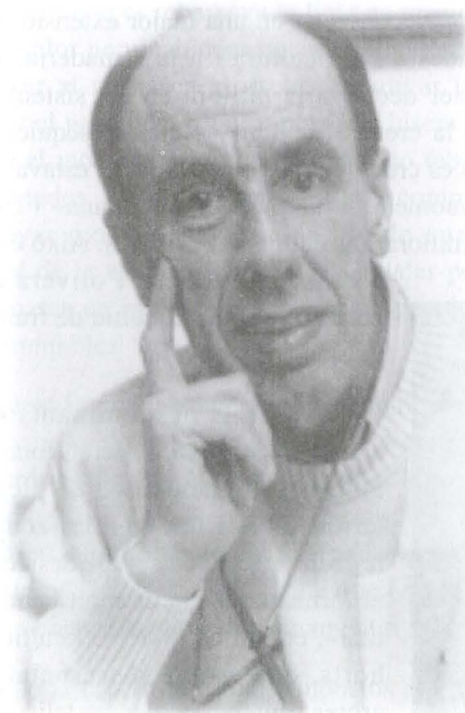
tats d'un vers que els ajude, a Líbia, Argèlia, Bòsnia, Rwanda... o Iraq (on el desficaci d'uns quants van matant tantes vides), o Iran, que va rebre un míssil per error (per casualitat de la vida, i tan difícil com és, caigué a una ciutat habitada). Cal comunicar moltes coses, i una eina fonamental que tenim, una de les poques, potser, però la més universal, és la nostra poesia: aprofitem-nos-en i intentem canviar la vida del lector: potser aquest canvi no farà un món millor, però qui ens nega el primer pas, qui l'intent d'aconseguir alguna cosa justa?

Alfons Navarret i Xapa

Poeta. Secretari de l'Associació de Joves Escriptors Valencians

POESIA

UN HIVERN PLÀCID

Miquel Martí i Pol:

Un hivern plàcid (1994)

Apama el temps, les hores; mira com un tardà
vol de grives escurça encara més la tarda
i t'encomana el fred que deu fer al defora.
Ara, si et sembla, pots resseguir els meandres
que feia el riu abans que les darreres pluges
n'alteressin el curs. Ja res no tornarà
ser tal com tu ho recordes, ni el gust de les paraules
tindrà aquell punt en què l'agredolç del misteri
t'incitava a combatre'n els límits més estrictes.
T'espera un llarg hivern de renúncies pactades
amb tu mateix, per fer més netament tangible
la clara solitud que et gronxola com una
música molt suau, nostàlgica i amiga.
Benigna, la tristor no t'abalteix;
pots, doncs, considerar-te discretament feliç,
discretament perdut entre la gent que et volta.
No et queixis gens; espera només que els déus
prudents
i generosos, dictin les seves lleis i acull-les,
generós tu també, amb una gran tendresa.

HISTÒRIA

NOTES DE LA SOCIETAT DE FADRELL ALS SEGLES XIII I XIV (I)

L'ACTIVITAT ECONÒMICA

L'activitat econòmica del territori de Fadrell durant els segles XIII i XIV està determinada per diversos factors. D'una banda hi ha el tema de la repoblació humana i, d'altra banda el desenrotllament d'una incipient activitat econòmica.

Pel que fa a la població de Fadrell, cal dir que fins el segle XII, la població majoritària del territori de Fadrell era musulmana. Hom creu que la repoblació mossàrab va continuar poblant el terme de Fadrell fins el 1247, data de la revolta d'Alhazrac i també de la publicació del decret d'expulsió dels àrabs en tot el regne. No obstant això, tot fa pensar que l'expulsió dels moros mai no va arribar a realitzar-se del tot, sobretot a Castelló del Sas i a la resta de les alqueries del territori de Fadrell. I això perquè en el Llibre del Repartiment solament hi ha una donació que fa referència a Castelló del Sas, cosa que es fa congruent amb l'existència de moros a aquest indret i al terme de Fadrell. I, també hi ha notícies que diuen que

els moros van continuar habitant Fadrell des del 1233 fins el 1260, en què van traslladar-se a la Plana.

Durant la guerra contra Alhazrac era senyor de Castelló l'infant Pere de Portugal, personatge que va arribar a fer costat els sublevats. Com a conseqüència de les guerres, la població mora i la cristiana va haver de disminuir notablement a partir del 1251; la primera disminució va produir-se per la guerra d'Alhazrac i pel trasllat de la població a la nova vila de Castelló. Pel que fa a això, el 17 de febrer de 1272 Jaume Roca, procurador de Sant Vicent de València, concedeix carta de població als habitants de l'arreal de Castelló del Sas.

Amb la vinguda de la població d'Al Andalus, va produir-se una incipient activitat econòmica al territori de Fadrell que es va concretar en una major extensió de les terres dedicades a l'agricultura i a la ramaderia. Però, sobretot va ser decisiva la millora en els sistemes de regadiu amb la creació de nous assuts, de sèquies –pel que fa a això es creu que la sèquia Major ja estava construïda en el moment de la conquesta cristiana– i canals, cosa que va millorar els cultius tradicionals. Això és, els

cereals, la vinya i l'olivera a les zones de secà i, el cultiu de fruiters a les zones de regadiu.

Els cultius predominants a les alqueries de l'època n'eren fonamentalment les gramínies i els llegums (arròs, faves i fesols) a les zones de regadiu; els cereals –cal destacar-ne el forment que era de molt bona qualitat–, el blat de moro i el cultiu dels horts, que estava representat pels arbres fruiters i per les hortalisses.

La vinya també va tenir la seua importància, sobretot com a matèria primera per a la producció de vins, de vinagres i de passes. També se

Entrada al Museu Etnològic Municipal de Fadrell.

Foto: M. Gómez.

HISTÒRIA

n'obtenien productes agrícoles del cultiu de la figuera (les figues), i d'altres arbres fruiters com ara la pomera, la perera i el magraner.

La mesura de superfície que s'emprava a l'època era la fanecada, expressió que prové de l'àrab faniqa o faneca.

Cal assenyalar també que es coneixen les relacions comercials que el territori de Fadrell va mantenir, durant anys, amb les repúbliques italianes de Gènova i de Pisa i també la realització d'un mercat setmanal, cada divendres, per a la venda dels productes agrícoles.

ELS IMPOSTOS

L'any 1204, el rei Pere II d'Aragó va establir una contribució especial per tal de fer front a les seues imminents necessitats financeres. Aquest nou tribut va rebre el nom de monedatge i va ser el resultat de la pràctica adoptada pels monarques de l'època d'encunyar moneda, de manera que es rebaixava la llei i es mantenia en canvi el seu valor nominal, cosa que va obligar els municipis a comprar al monarca el dret a encunyar moneda mitjançant el pagament d'un impost a la hisenda reial, alhora que el monarca es comprometia a no fabricar-ne més, de monedes. La reiteració d'aquesta compra del dret a encunyar moneda va ser el motiu de que els súbdits objecte de la tributació havien de satisfer periòdicament al monarca un impost que gravava la propietat sobre els béns immobles.

Aquest impost va iniciar-se a Aragó, però, posteriorment va establir-se a Catalunya i al Regne de València. Les Ordes militars i els convents no estaven exempts del monedatge, tot i que en alguns regnes, les Ordes militars solament havien de pagar la meitat de l'impost a la hisenda reial. L'any 1286, aquest tribut va haver-se de pagar a Fadrell, segons un manament d'Alfons III.

La petja era un altre dels impostos que es pagaven a l'època, el qual encara estava obligat a pagar l'Encomanda de Fadrell fins el segle passat. A aquest impost n'eren tributaris tots els habitants dels senyorius de l'Orde de Sant Jaume que vivien sota la potestat del

comandador, per la qual havien de satisfer una renda pels rendiments de la terra.

La cena era un impost que se corresponia amb el "yantar" de Castella, i consistia en una quantitat exigida pel rei, per a mantenir la seua cort reial, quan aquesta es trobava en diversos indrets del regne. Aquest impost era en principi de prestació personal però, al llarg dels anys va convertir-se en un impost que havia de pagar-se anyalment i que podia ser exigít no solament pel monarca sinó també pels alts funcionaris. Cal dir que aquest impost encara va ser pagat per l'encomanda de Fadrell durant el segle passat. Aquest impost va desaparèixer a conseqüència de la Llei de Desamortització de Mendizabal de l'any 1835.

Miguel Gómez Barberá

Restes de la sènia de Fadrell.

Foto: P.N.

ECOLOGIA

ELS ARBRES MEDITERRANIS: MITOLOGIA I LLEGENDES (I)

Arbres notables de Castelló

Potser no hi ha res de més bonic que fruit de la bellesa d'un paisatge poblat d'arbres. I és que, des de sempre, els arbres han omplert de vida i de pau l'univers dels homes.

Ja des de l'antiguitat, l'arbre ha estat sentit com quelcom de màgic i, per aquesta raó ha estat acurat i se l'ha venerat. La importància dels arbres ha estat tan important que, al llarg de la història, alguns d'ells han estat l'emblema de molts pobles: els atenencs van escollir l'olivera, els celtas la carrasca, els germans el til·ler. A hores d'ara, malgrat l'embranchida de la civilització per prendre-li espai a la natura i per desforestar el planeta, l'home necessita tindre cura de la presència dels arbres, però no solament a les ciutats, sinó també al seu entorn natural. És per això que ja s'ha començat a escoltar la veu d'alerta de les entitats públiques, dels organismes oficials i també dels ciutadans i és així que l'arbre comença a retrobar la importància que sempre ha tingut.

La idea segons la qual l'home necessita de trobar-se envoltat per la natura es materialitza mitjançant la creació de parcs i jardins, espais tancats on s'arrecerem de l'agitació de la vida urbana. Ja a l'Antiguitat van ser molt famosos els Jardins de les Hespèrides i sobretot els Jardins penjats de Semíramis, que estan considerats com una de les set meravelles del món antic.

Al llarg de la història, els arbres s'han associat de vegades amb una divinitat, com ara Athenea, deessa de la saviesa, que va donar als homes l'olivera; o el déu Apol·lo que coronava les seues temples amb rames de llorer. Però, també han compartit el protagonisme amb

herois mitològics i amb personatges il·lustres. Segons conten, Buda va rebre la Il·luminació sota una figuera i, aquest és també l'arbre més citat a la Bíblia. El rei Ulisses va ajudar-se d'una branca d'olivera per encegar el cíclop Polifem i, segons conta la llegenda, Judes va penjar-se d'un àlber.

Però, a hores d'ara, tot i que hem oblidat aquest caràcter màgic dels arbres, encara voregem els nostres carrers amb fileres d'arbres, i també engalanem amb arbres les nostres places i la gent gran ens conta les seues històries a l'entorn d'arbres majestuosos.

Arbres notables de Castelló

Els arbres majestuosos són, precisament, als que jo dedique una part important de la meua vida, dels meus

La carrasca (*Quercus ilex ssp. bellota*), és una espècie ben característica de les nostres contrades. A la imatge, carrascar a la Serra d'En Galcerán (l'Alcalatén).

Foto: P.N.

ECOLOGIA

estudis i del meu oci. És ben segur que sí viatgeu per la nostra província us omplirà de goig el fet de comprovar que el paisatge de les nostres comarques està embellit per nombrosos exemplars d'arbres notables.

Les espècies que més habiten entre nosaltres són la carrasca i el roure. El seu protagonisme en les tradicions mitològiques i llegendàries és tan important que el culte a aquestes dos varietats del gènere quercus es perd en els albors de la nostra civilització. Plini abunda en aquesta idea, en afirmar que els roures han precedit la creació de l'home: els grecs, anomenaven els roures "les primeres mares"; a la Gàl·lia dels druides el déu Teut era representant mitjançant la forma d'un roure i, d'entre els germans estava dedicat a Donar, el déu del llamp. Aquests són un bon exemple del culte al roure i de la seua llarga tradició i abundància a la terra.

La carrasca, d'altra banda, símbol de la força, estava consagrada al déu Possidó, a Heracles i a Cibeles. Arribats ací, hem de destacar la presència a les nostres terres d'exemplars emblemàtics, com ara la cèlebre carrasca de Culla o els roures del màgic barranc dels Horts.

L'olivera li segueix en abundància. Símbol de la pau i missatgera de la nova vida al Diluvi universal, segons la tradició, les branques de l'olivera coronaven les temples dels atletes guanyadors als Jocs Olímpics i, tot seguint aquesta tradició, la deessa Athenea va ser qui va ensenyar els atenencs el cultiu d'aquest arbre mil·lenari.

Hi ha unes altres tradicions que han nodrit les nostres terres. Recordem, per exemple la llegenda que acompanya l'olivera de la Campana, que es troba situada a la Plana Baixa. Aquest nom prové d'una campana que hi penja de les seues branques. Aquesta està feta de les restes d'una bomba que en temps de guerra no arribà a

Els arbres notables formen part del paisatge urbà. A la fotografia, el ficus (*Ficus macrophila*) de la plaça Maria Agustina de Castelló.

Foto: P.N.

explosionar. Contenen els camperols de la zona que el caminant que la volteja amb força gaudeix de la bona sort. A les nostres terres, les oliveres senyoregen els nostres camps i destaquen per la seua bellesa i antiguitat els exemplars que hi ha a Sant Jordi o a Sant Mateu.

Uns altres arbres que ben bé mereixen la nostra atenció són els teixos. Tot i que el nombre d'individus no és molt abundant a les nostres comarques, sí que cal destacar-los, en canvi, a causa de l'interès que desperten en el caminant. Des de l'antiguitat es coneix la toxicitat del teix, però aquesta s'ha exagerat de manera que Dioscòrides arribà a afirmar que inclús la seua ombra danyava tothom que descanses sota ella. Seguint Juli Cèsar sabem que Cativolco, rei dels Eburons, va fer el traspàs en menjar fulles de teix, i Plini va arribar a dir que la toxicitat del teix desapareix si se fixa un clau de bronze al tronc. Deixant de banda totes les notícies que relacionen el teix amb Tanatos, la mort —a causa dels components verinosos que conté— nosaltres destaquem dos exemplars, els teixos de la Solana de Gual, al Penyagolosa, que embelleixen i aporten al paisatge una gran màgia, sobretot als dies de boira suau.

Juan José Gual Ortíz.

Enginyer agrònom

INFORMACIÓ

MEMÒRIA D'ACTIVITATS DE LA FEDERACIÓ COLLES DE CASTELLÓ ~ PERÍODE 1998-1999 ~

HIVERN

V Curs d'ensenyament de l'Escola Municipal de Dolçaina i Tabal.
VI Campionat intercolles de futbol sala.
X Campionat mundial de Boli.
Sortida al carrer del núm. 9 de la revista Plaça Major (Hivern 98)

MAGDALENA 99

Dia 6 de març

Participació a la Cavalcada del Pregó, amb la sortida d'una carrossa costumista a càrrec de la Colla La Panolla i l'actuació de l'Escola Municipal de Dolçaina i Tabal de la Federació Colles de Castelló.

Dia 9 de març

I Concurs de Dibuix infantil "Festes de la Magdalena".
VI Sopar de Colles, al recinte de la Pèrgola.

Dia 14 de març

Final del X Campionat mundial de Boli, a l'andana del parc de Ribalta.

PRIMAVERA

Maig

Acte de Cloenda del Vè Curs d'ensenyament de l'Escola Municipal de Dolçaina i Tabal.

Juny

Setmana cultural al voltant de la Festa de Sant Joan (xerrades, actuacions musicals, visita al Planetari, volada de catxirulos, etc).

Dia 21 de juny

Surtida al carrer del núm. 10 de la revista Plaça Major (Primavera 99). Monogràfic de la Festa de Sant Joan. Presentació a la llibreria Babel, de Castelló.

SOLSTICI D'ESTIU

Dia 23 de juny

Festa de la Nit de Sant Joan, a la platja del Pinar. Sopar de pa i porta.
III Concurs Coques de Sant Joan. Actuació del Grup Botafocs.
Encesa de les fogueres de Sant Joan. Mascletada.

Ofrena floral de la F.C.C. a la Reina de les festes d'enguany.

Foto: Tico

REVISTA PLAÇA MAJOR

Quota anual de subscripció:

1.000 pessetes (3 números)

Coordinador i Subscripcions: Joan Bta. Campos Cruanyes
C/ Dr. Fleming, 72 - Residencial "Ítaca", dúplex 15
12560 Benicàssim (Castelló)

Telèfon: 964 39 32 80

Nota: Plaça Major també pots trobar-la a les llibreries Babel (C/ Guitarrista Tàrrega) i Faristol (Plaça Cardona Vives, 5) de la nostra ciutat.

